

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВСП «ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ЕКОНОМІКИ, ПРАВА ТА
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗУНУ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ВСП «ФКЕПІТ ЗУНУ»

Василь МАРТИНЮК

Василь Мартинюк
2023р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
з дисципліни «Теорія держави і права»**

Освітньо-професійний ступінь – фаховий молодший бакалавр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Освітньо-професійна програма - «Право»

Циклова комісія юридичних дисциплін

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год)	Практичні (семінарські)	Самостійна робота	Загальний обсяг год	Екзамен / залік
Денна	2	3-4	45	45	120	210	Залік -3 Екзамен - 4

Тернопіль 2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки фахового молодшого бакалавра галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право», затвердженої Педагогічною радою ФКЕПІТ ЗУНУ «15» серпень 2022 р.

Робоча програма складена викладачем Наталією МЕНТУХ

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії юридичних дисциплін, протокол № 1 від «28» серпень 2023 р.

Голова циклової комісії Ірина БАГРІЙ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА»

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо- професійна програма, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
	Галузь знань: 08 «Право»	Нормативна
Змістових модулів – 3	Освітньо-професійна програма – «Право»	Рік підготовки: другий Семестр: Третій - четвертий
Загальна кількість годин – 210 год.	Освітньо-професійний ступінь – фаховий молодший бакалавр	Лекції: 45 год.
		Практичні заняття: 45 год.
		Самостійна робота: 120 год.
		Вид контролю: залік – третій семестр екзамен – четвертий семестр

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення дисципліни «Теорія держави і права»: виробити вміння тлумачити і застосовувати нормативні акти, грамотно давати оцінку юридичним фактам. Теорія держави і права підвищує професійний рівень юристів, допомагає орієнтуватись у правовій літературі, сприяє зростанню уміння мислити правовими категоріями, стимулює встановлення режиму законності в діяльності державних органів, громадських організацій, посадових осіб.

Завдання вивчення дисципліни «Теорія держави і права»:

Передбачає опанування методології дослідження державно-правових явищ, належний рівень загальнотеоретичних правових понять та категорій; сутності, змісту та форми держави і права; системи основних прав, свобод та обов'язків людини; поняття правової держави та її співвідношення з громадянським суспільством; структури права і законодавства; правових форм діяльності держави; правового регулювання суспільних відносин.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Теорія держави і права» здобувачі повинні **знати:**

- основні та допоміжні методи дослідження державно-правових явищ;
- різноманіття концепцій про походження держави і права;
- поняття та ознаки держави, її функції;
- форму держави та її елементи: форми правління, устрою, режиму;
- принципи формування і діяльності державного апарату;
- права людини, міжнародний захист прав людини;
- сутність права, його функції, форму та соціальну цінність;
- місце права в системі соціальних норм;
- закономірності побудови правової держави;
- структуру права та законодавства;
- принципи права (верховенство права, розподілу державної влади, та ін.);
- правотворчість, правозастосування і тлумачення норм права;
- поняття правомірної поведінки, правопорушення та юридичну відповідальність;
- законність і правопорядок;
- основні напрямки правової реформи в Україні.

вміти:

- використовувати загальні поняття і категорії;
- застосовувати теоретичні знання в юридичній практиці;
- знаходити необхідну юридичну та іншу суспільну літературу для поповнення своїх теоретичних знань;
- розрізняти окремі типи держави та характерні їм функції;
- визначати основні шляхи побудови суверенної, соціальної, демократичної правової держави;
- розмежовувати правові відносини в суспільстві;
- давати аналіз і тлумачення нормам права, нормативно-правовим актам;
- використовувати правові процедури захисту прав і свобод людини;
- виділяти основні етапи і стадії правотворчого процесу.

Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

У процесі викладання навчальної дисципліни «Теорія держави і права» основна увага приділяється оволодінню студентами спеціальної компетентності, а саме:

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК4. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини .

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 13. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

ПРН 14. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль № 1. Теорія держави і право в системі юридичних наук. Поняття, ознаки та функції держави.

Тема 1. Поняття, предмет, методи та функції теорії держави і права

Теорія держави і права та її предмет. Теорія держави і права як наукова спеціальність і навчальна дисципліна. Розвиток теорії держави і права як науки і навчальної дисципліни.

Предмет теорії держави і права, його особливості. Поняття та класифікація функцій теорії держави і права. Роль і місце теорії держави і права в системі юридичних та суспільних наук.

Функції загальної теорії держави і права як науки.

Взаємозв'язок теорії держави і права з іншими юридичними навчальними дисциплінами.

Основні категорії та поняття теорії держави і права. Роль теорії держави та права у підготовці юриста в сучасних умовах.

Тема 2. Походження, сутність, основні риси та тип держави. Загальна характеристика теорій походження держави.

Значимість інститутів держави і права та знань про їх виникнення і функціонування для розвитку суспільства. Держава і право як культурна цінність, як досягнення світової цивілізації. Взаємозв'язок держави і права.

Передумови виникнення держави. Причини і форми виникнення ранньої держави.

Типологія держав: сутність та значимість. Поняття історичного (формаційного) типу держави. Основні причини зміни типів держав. Залежність типу держави від класової приналежності влади, від економіки, способу виробництва і виду суспільно-економічної формації. Переваги та недоліки формаційної типології держави. Цивілізаційний підхід до типології держави.

Держава як політична, структурна і територіальна організація домінуючої частини населення. Загальне поняття та соціальне призначення держави. Різноманіття визначень держави. Основні ознаки держави.

Аналіз теорій виникнення держави, причини їх багатоманітності.

Тема 3. Функції держави

Функції держави: поняття, значення і об'єктивний характер. Ознаки функцій держави. Співвідношення функцій держави з цілями, задачами і принципами держави. Функції держави і функції окремих її органів. Нормативно-правове вираження функцій держави.

Класифікація функцій держави: постійні та тимчасові, внутрішні та зовнішні, основні та неосновні. Характеристика основних внутрішніх функцій сучасної Української держави. Зовнішні функції Української держави.

Форми та методи здійснення функцій держави.

Змістовий модуль № 2. Форма, механізм та апарат держави

Тема 4. Форми держави

Поняття форми держави та її структурні елементи. Республіка та монархія як форма державного правління: їхня сутність та сучасні різновиди. Республіканська форма правління та її види. Загальна характеристика президентської, парламентської, президентсько-парламентської республіки. Основні ознаки монархії як форми правління. Необмежені монархії (абсолютні, деспотичні). Обмежені (конституційні) монархії (дуалістичні, парламентські).

Форма державного устрою, прості та складні державні утворення. Унітарна держава та її характерні риси. Унітарні держави з автономним утворенням. Федеративний державний устрій, його види та ознаки. Форми міждержавних утворень (імперія, конфедерація, співдружність, співтовариство, регіональні, економічні, політичні, військові та інші союзи) їхня відмінність від унітарної та федеративної держави.

Поняття державно-правового (політичного) режиму та його види. Характеристика демократичного та антидемократичного режимів, їх характерні риси. Особливості авторитарного, тоталітарного (фашистського, расистського, військово-диктаторського) режиму. Стан та перспективи розвитку форми Української держави.

Тема 5. Механізм та апарат держави

Поняття механізму держави, його структура та роль у здійсненні функцій держави. Державні організації, державні установи, підприємства у механізмі держави. Основні ознаки механізму держави.

Апарат держави та принципи організації і діяльності апарату сучасної демократичної держави. Органи держави, їх ознаки та характеристика. Поняття посадової особи. Владні повноваження, їх основні риси, види та гарантії. Компетенція як сукупність владних повноважень.

Система державних органів України. Глава держави. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Контрольно-наглядові органи. Механізм держави та місцеве самоврядування.

Форми та методи взаємодії органів держави і місцевого самоврядування (делегування функцій та повноважень держави органам місцевого самоврядування). Стан та перспективи розвитку державних органів України.

Тема 6. Громадянське суспільство та правова держава

Поняття суспільства і суспільних відносин. Співвідношення суспільства і держави. Громадянське суспільство: поняття, структура, ознаки. Ідея формування громадянського суспільства в Україні: концепція та реальність.

Виникнення ідеї правової держави і сучасне її розуміння. Поняття правової держави (верховенства права). Принципи правової держави та основні її характеристики.

Моделі правової держави. Ліберальна і соціальна правова держава. Демократична правова держава. Незалежність судових органів: основні принципи. Проблеми становлення правової держави в Україні.

Розвиток ідеї соціальної держави. Поняття, цілі і функції соціальної держави. Типи соціальної держави. Поняття «кризи соціальної держави». Проблеми становлення соціальної держави в Україні.

Конституційні основи та головні напрямки будівництва правової держави в Україні.

Тема 7. Держава, право та особа

Держава і правовий статус особи. «Людина», «особа», «громадянин»: співвідношення понять. Право і особа. Правовий статус особи: поняття, структура, види, основні критерії.

Основні права і свободи людини і громадянина: поняття і класифікація. «невід'ємність» і «невідчужуваність» прав людини. Поняття «обмежень прав людини». Права людини як діюче право. Покоління прав людини. Юридичні обов'язки особи. Законний інтерес.

Міжнародно-правові стандарти і механізми захисту прав людини. Гарантії прав і свобод особи: поняття і види. Національний механізм захисту прав людини: основні проблеми.

Змістовий модуль № 3. Теорія права

Тема 8. Поняття, походження та функції права

Загальне поняття та ознаки права. Основні концепції походження права.

Функції права як основні напрямки правового впливу на суспільні відносини. Загально-соціальні функції та спеціально-юридичні функції права.

Принципи права як провідні засади, ідеї права.

Зміст та значення термінів «об'єктивне право» і «суб'єктивне право».

Сутність права та основні сучасні вчення про сутність права.

Тема 9. Правоутворення та форми (джерела) права

Правотворчість: поняття, принципи і види. Соціальне призначення правотворчості. Етапи правоутворення.

Поняття форми права. Джерела (форми) права та їх класифікація. Правовий звичай. Правовий прецедент. Нормативний договір. Нормативно-правовий акт. Інші форми права в Україні.

Види нормативно-правових актів. Загальна характеристика законів і підзаконних актів. Властивості нормативно-правових актів. Конституція держави - основа правової системи. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі й за колом осіб. Чинність нормативно-правових актів. Пряма, зворотна, переживаюча дія нормативно-правових актів.

Тема 10. Система права та систематизація нормативно-правових актів

Поняття системи права і правової системи. Структурні елементи системи права: правова норма, інститут права, підгалузь права, галузь права. Предмет і метод правового регулювання як підстава поділу права на інститути і галузі.

Система права і система законодавства: співвідношення і взаємозв'язок.

Поняття, характерні риси та класифікація галузей права. Критерії визначення галузевої належності норм права.

Матеріальне та процесуальне право. Публічне та приватне право: загальне поняття та види.

Система законодавства: поняття, структура, співвідношення із системою права.

Систематизація нормативно-правових актів (законодавства). Кодифікація, консолідація та інкорпорація нормативно-правових актів. Характерні риси кодифікації. Сучасна кодифікація законодавства в Україні, її основні напрямки, форми та значення у забезпеченні правового стану суспільства і держави.

Тема 11. Реалізація права

Сутність, поняття, основні ознаки реалізації права. Основні форми безпосередньої реалізації права. Використання норм права. Виконання приписів норм права. Дотримання норм права. Засоби забезпечення належної реалізації права.

Застосування норм права як особлива форма його реалізації. Основні ознаки застосування права. Індивідуальний характер застосування права. Основні стадії процесу застосування норм права. Застосування права як вид діяльності державних органів. Процесуальна форма застосування права. Прийняття індивідуального правового акту як кінцевий етап правозастосування.

Механізми та основні стадії процесу застосування норм права. Загальні вимоги правильного застосування правових норм. Застосування правових норм за аналогією в разі прогалин у законодавстві. Аналогія закону і аналогія права. Юридичні колізії і способи їх вирішення.

Тема 12. Тлумачення правових норм

Поняття і необхідність тлумачення права. Сутність тлумачення-з'ясування, тлумачення-роз'яснення. Засоби тлумачення норм права, поняття та основні риси.

Грамматичне (філологічне, семантичне, лінгвістичне) тлумачення правових норм. Логічне, історичне та наукове тлумачення правових норм. Види тлумачення права за суб'єктами. Офіційне і неофіційне тлумачення права та його види. Автентичне, делеговане (легальне) та доктринальне, професійне тлумачення норм права. За обсягом: буквальне, поширювальне та обмежувальне тлумачення. За сферою дії: нормативне, казуальне (індивідуальне).

Акти тлумачення, їх види та юридична природа.

Тема 13. Правові відносини

Поняття та основні ознаки правових відносин. Правовідносини як вольові суспільні відносини створенні на основі норм права. Основні види правовідносин. Регулятивні та охоронні, активні і пасивні, відносні й абсолютні правовідносини. Передумови виникнення і функціонування правовідносин.

Зміст правових відносин. Суб'єкти правовідносин. Правоздатність і дієздатність суб'єктів правовідносин. Правовідносини як форма існування й реалізації прав і обов'язків. Обставини, з настанням яких виникають, змінюються або припиняються правові відносини. Юридичні факти та їх класифікація. Юридичні дії та події.

Тема 14. Правомірна поведінка. Юридична відповідальність

Поняття та основні ознаки правомірної поведінки. Види правомірної поведінки.

Загальна характеристика та ознаки правопорушення. Протиправність, суспільна небезпека, шкода, вина (умисел, необережність). Елементи правопорушення. Суб'єкт, об'єкт,

суб'єктивна сторона, об'єктивна сторона правопорушення. Види правопорушень. Злочини. Проступки (види проступків). Причини правопорушень і шляхи їх усунення.

Поняття, ознаки, принципи і види юридичної відповідальності. Позитивна (проспективна) і негативна (ретроспективна) юридична відповідальність.

Обставини, що виключають юридичну відповідальність. Підстави звільнення від юридичної відповідальності. Необхідна оборона і крайня необхідність. Презумпція невинуватості як гарантія прав людини та громадянина. Юридична відповідальність і державний примус.

Тема 15. Правосвідомість і правова культура

Поняття та основні риси правової свідомості. Структура правової свідомості, її елементи: правова ідеологія, правова психологія, правова поведінка.

Види правової свідомості: теоретична, професійна, побутова. Професійна правосвідомість юриста.

Правова культура: її сутність та основні риси, форми прояву в суспільстві. Правові погляди і принципи. Правовий нігілізм, причини його виникнення, форми, вплив на стан режиму законності, реалізацію та забезпечення прав і свобод громадян. Роль правової культури у формуванні громадянського суспільства та правової держави. Правова культура у законодавчій і правозастосувальній діяльності. Професійна правова культура.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин		
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	2	3	4	5
1.	<i>Змістовий модуль № 1. Теорія держави і право в системі юридичних наук. Поняття, ознаки та функції держави.</i>			
	Тема 1. Поняття, предмет, методи та функції теорії держави і права	2	2	8
	Тема 2. Походження, сутність, основні риси та тип держави. Загальна характеристика теорій походження держави	4	4	8
	Тема 3. Функції держави	2	2	8
2.	<i>Змістовий модуль № 2. Форма, механізм та апарат держави</i>			
	Тема 4. Форми держави	4	4	8
	Тема 5. Механізм та апарат держави	2	2	8
	Тема 6. Громадянське суспільство та правова держава	4	4	8
	Тема 7. Держава, право та особа	4	4	8
3.	<i>Змістовий модуль № 3. Теорія права</i>			
	Тема 8. Поняття, походження та функції права	2	2	8
	Тема 9. Правоутворення та форми (джерела) права	4	4	8
	Тема 10. Система права та систематизація нормативно-правових актів	4	4	8
	Тема 11. Реалізація права	2	2	8
	Тема 12. Тлумачення правових норм	2	2	8
	Тема 13. Правові відносини	2	2	8
	Тема 14. Правомірна поведінка. Юридична відповідальність	4	4	8
	Тема 15. Правосвідомість і правова культура	3	3	8
	РАЗОМ:	45	45	120
	– 210 год.			

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1.

Тема 1. Поняття, предмет, методи та функції теорії держави і права

Мета: отримати знання про теорію держави і права як навчальну дисципліну

Питання для обговорення:

1. Теорія держави і права та її предмет
2. Теорія держави і права як наукова спеціальність і навчальна дисципліна
3. Розвиток теорії держави і права як науки і навчальної дисципліни
4. Виникнення і розвиток загальнотеоретичної науки про державу та право (енциклопедія права, філософія права, загальна теорія держави та права)

Практичне заняття 2.

Тема 2. Походження, сутність, основні риси та тип держави. Загальна характеристика теорій походження держави

Мета: з'ясувати поняття держави та причини виникнення держави

Питання для обговорення:

1. Поняття держави, загальна характеристика.
2. Причини виникнення держави.
3. Загальна характеристика теорій виникнення держави.
4. Загальна характеристика типології держав (сутність, підходи, класифікація).

Практичне заняття 3.

Тема 3. Функції держави

Мета: розглянути та проаналізувати основні функції держави

Питання для обговорення:

1. Поняття та ознаки функцій держави
2. Класифікація функцій держави
3. Характеристика основних зовнішніх та внутрішніх функцій сучасної Української держави
4. Форми та методи здійснення функцій держави

Практичне заняття 4.

Тема 4. Форми держави

Мета: виокремити та проаналізувати основні структурні елементи форми держави

Питання для обговорення:

1. Загальне поняття та характеристика форми держави.
2. Структура (елементи) форми держави.
3. Поняття та види державного правління.
4. Сутність та основні види державного устрою. Тенденції зміни форми державного устрою України.
5. Поняття та основні види державного (політичного) режиму.

Практичне заняття 5.

Тема 5. Механізм та апарат держави

Мета: визначити поняття та особливості механізму та апарату держави

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика та поняття механізму і апарату держави.
2. Принципи організації та функціонування механізму держави
3. Поняття та структура механізму держави. Державний апарат
4. Поняття, ознаки та класифікація державних органів
5. Державні органи України, їх система.
6. Форми та методи взаємодії державних органів України.

Практичне заняття 6.

Тема 6. Громадянське суспільство та правова держава

Мета: з'ясувати сутність правової держави та громадянського суспільства

Питання для обговорення:

1. Правова держава у світовій класичній думці про державу і праву.
2. Правова держава як основний гарант прав і свобод людини (поняття, ознаки).
3. Проблеми формування правової держави в Україні.
4. Загальна характеристика громадянського суспільства
5. Структура громадянського суспільства

Практичне заняття 7.

Тема 7. Держава, право та особа

Мета: визначити зміст поняття держава, право та особа

Питання для обговорення:

1. Держава і правовий статус особи. Правовий статус особи: поняття, структура, види і тенденції. Людина, особа, громадянин.
2. Основні права людини.
3. Громадянські, політичні, економічні, соціальні, культурні, екологічні права. Основні напрямки розвитку прав особи у державах соціальної демократії.
4. Основні права дитини. Права нації (народу), людства. Забезпечення прав національних меншин.
5. Міжнародно-правові механізми забезпечення прав людини.
6. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина за Конституцією України.

Практичне заняття 8.

Тема 8. Поняття, походження та функції права

Мета: дослідити поняття, походження та функції права

Питання для обговорення:

1. Поняття права, його властивості, соціальна сутність і призначення.
2. Функції та принципи права, їх поняття.
3. Взаємозв'язок держави і права.
4. Форми реалізації функцій права.
5. Зміст та значення термінів «об'єктивне право» і «суб'єктивне право»

Практичне заняття 9.

Тема 9. Правоутворення та форми (джерела) права

Мета: виокремити та проаналізувати основні джерела права

Питання для обговорення:

1. Поняття форми (джерела) права та їх види.
2. Правотворчість: поняття, види, принципи.
3. Стадії правотворчості.
4. Нормативно-правовий акт як основна форма права.
5. Конституція України - Основний Закон Української держави.
6. Правовий звичай
7. Нормативно-правовий договір
8. Правовий прецедент

Практичне заняття 10.

Тема 10. Система права та систематизація нормативно-правових актів

Мета: здійснити правову характеристику системи права та законодавства

Питання для обговорення:

1. Правова система: поняття та структура
2. Галузі та інститути права, поняття та види.
3. Норми права (поняття та ознаки).
4. Елементи (структура) правової норми.
5. Види правових норм.
6. Система законодавства: поняття, структура, співвідношення із системою права.
7. Систематизація нормативно-правових актів, їх призначення, форми (способи).

Практичне заняття 11.

Тема 11. Реалізація права

Мета: визначити поняття реалізації права та виокремити її основні форми

Питання для обговорення:

1. Поняття і форми реалізації норм права (використання, виконання, дотримання).
2. Сутність застосування правових норм (поняття, основні риси). Основні стадії застосування правових норм.
3. Ознаки та види актів застосування правових норм.
4. Аналогія застосування правових норм (аналогія закону та аналогія права) як засіб подолання прогалин у праві.
5. Механізми та основні стадії процесу застосування норм права.

Практичне заняття 12.

Тема 12. Тлумачення правових норм

Мета: визначити поняття та суть тлумачення правових норм

Питання для обговорення:

1. Поняття і суть тлумачення юридичних норм та його роль у застосуванні та реалізації права.
2. Способи тлумачення правових норм
3. Поширювальне, обмежувальне тлумачення і законність
4. Види тлумачення-з'ясування.
5. Види тлумачення-роз'яснення.
6. Поняття, види і юридичні властивості інтерпретаційно-правових актів.
7. Акти тлумачення, їх види та юридична природа.

Практичне заняття 13.

Тема 13. Правові відносини

Мета: з'ясувати поняття правових відносин та виділити їх структурні елементи

Питання для обговорення:

1. Поняття та основні ознаки правових відносин.
2. Основні види правовідносин.
3. Структура правовідносин
4. Правовідносини як форма існування й реалізації прав і обов'язків.
5. Юридичні факти та їх класифікація. Юридичні дії та події.

Практичне заняття 14.

Тема 14. Правомірна поведінка. Юридична відповідальність

Мета: розглянути та проаналізувати основні види правомірної поведінки та юридичної відповідальності

Питання для обговорення:

1. Поняття правомірної поведінки, її склад та види.
2. Правопорушення: сутність, характерні ознаки та елементи.
3. Види правопорушень.
4. Склад правопорушення
5. Поняття, характерні риси, підстави та функції юридичної відповідальності.
6. Види юридичної відповідальності.
7. Значення юридичної відповідальності для забезпечення законності та правопорядку

Практичне заняття 15.

Тема 15. Правосвідомість і правова культура

Мета: з'ясувати роль правосвідомості та правової культури у поліпшенні правопорядку

Питання для обговорення:

1. Поняття та основні риси правової свідомості.
2. Структура правової свідомості, її елементи: правова ідеологія, правова психологія, правова поведінка.
3. Види правової свідомості: теоретична, професійна, побутова.
4. Правова культура: її сутність та основні риси, форми прояву в суспільстві.
5. Роль правової культури у формуванні громадянського суспільства та правової держави.
6. Професійна правова культура юриста

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Для успішного вивчення і засвоєння дисципліни «Теорія держави і права» студенти повинні володіти значним обсягом інформації, частину якої вони отримують і опрацьовують шляхом самостійної роботи. Самостійна робота полягає в опрацюванні положень навчальної і наукової фахової літератури; підготовці додаткових питань до кожної теми навчальної дисципліни; підготовка обов'язкових питань до практичних занять.

№ з/п	Перелік питань для самостійного вивчення дисципліни
1	1. Проаналізувати розвиток теорії держави і права як науки і навчальної дисципліни 2. Визначити взаємозв'язок теорії держави і права з іншими юридичними навчальними дисциплінами
2	1. Визначити передумови виникнення держави 2. Дати визначення поняття держава
3	1. Схематично зобразити функції держави 2. Проаналізувати співвідношення функцій держав із цілями, задачами і принципами держави
4	1. Визначити поняття та основні структурні елементи форми держави 2. Стан та перспективи розвитку форми Української держави (підготувати реферат)
5	1. Схематично зобразити систему державних органів України 2. Стан та перспективи розвитку державних органів України (підготувати реферат)
6	1. Проаналізувати генезу розвитку громадянського суспільства та правової держави 2. Проблеми становлення правової держави в Україні (підготувати реферат)
7	1. Проаналізувати співвідношення понять «людина», «особа», «громадянин» 2. Схематично зобразити основні прав, свободи та обов'язки людини і громадянина
8	1. Визначити поняття право як головного соціального регулятора суспільних відносин 2. Виокремити та проаналізувати основні концепції походження права
9	1. Проаналізувати стадії правотворчого процесу 2. Скласти схему: форми (джерела права)
10	1. Визначити та проаналізувати співвідношення система права і система законодавства 2. Скласти схему: систематизація законодавства
11	1. Схематично зобразити основні форми безпосередньої реалізації права 2. Прийняття індивідуального правового акту як кінцевий етап правозастосування (підготувати реферат)
12	1. Скласти схему: тлумачення правових норм 2. Визначити особливості офіційного і неофіційного тлумачення права
13	1. Правовідносини як форма існування й реалізації прав і обов'язків (підготувати реферат) 2. Виділити обставини, з настанням яких виникають, змінюються

	або припиняються правові відносини
14	<ol style="list-style-type: none"> 1. Скласти порівняльну таблицю: види юридичної відповідальності (конституційна, цивільна, дисциплінарна, адміністративна, кримінальна, матеріальна відповідальності) 2. Виокремити підстави звільнення від юридичної відповідальності
15	<ol style="list-style-type: none"> 1. Роль правової культури у формуванні громадянського суспільства та правової держави (підготувати реферат) 2. Схематично зобразити види правової свідомості

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

В процесі вивчення дисципліни «Теорія держави і права» використовуються наступні методи навчання студента:

- Словесні (пояснення, лекція, інструктаж).
- Наочні (ілюстрація, схема, мультимедійні файли).
- Практичні (самостійна робота на занятті та позааудиторна діяльність, розв'язування практичних задач і/або тестових завдань, написання рефератів, методи опитування, тестування, ділові ігри тощо).

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Вивчення дисципліни передбачає виконання рубіжних атестацій (контрольних робіт), поточне тестування та опитування, підсумкове тестування по кожній рубіжній атестації, директорська контрольна робота, проведення підсумкового контролю у вигляді екзамену.

У процесі вивчення дисципліни «Теорія держави і права» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студентів:

- поточне опитування на практичних заняттях;
- підсумкове тестування з кожного змістового модуля;
- директорська контрольна робота;
- екзамен підсумковий.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) навчальної дисципліни «Теорія держави і права» визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту, %:

Для заліку (3-й семестр)

Заліковий модуль 1 (рубіжна атестація)	Заліковий модуль 2 (директорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (середній бал)	Разом
30%	40%	30%	100%

Для екзамену (4-й семестр)

Заліковий модуль 1 (рубіжна атестація)	Заліковий модуль 2 (директорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (середній бал)	Екзамен	Разом
20%	25%	15%	40%	100%

9. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка за 100-бальною шкалою / ECTS	Оцінка за національною шкалою	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти	Рівень компетентності
90-100 A	Відмінно	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі. Здобувач освіти активно працює протягом усього курсу і показує при цьому високий рівень володіння теоретичними знаннями і практичними вміннями, відповідь його правильна, обґрунтована, повна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення навчального матеріалу, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння здійснювати зв'язок теоретичних занять з практичними і реалізувати міжпредметні зв'язки. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.	Високий (творчий) рівень
85-89 B	Дуже добре	Оцінюється завдання, що містить відповіді в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Здобувач освіти виявляє достатній рівень володіння теоретичним матеріалом і практичним вмінням з несуттєвими неточностями, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки з окремих питань навчального матеріалу.	Достатній рівень
75-84 C	Добре	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюється незначна частина навчального матеріалу. Здобувач освіти виявляє достатній рівень володіння теоретичним матеріалом і практичним вмінням з певними неточностями та недоліками, достатньо проявляє вміння	

		самостійно та аргументовано викладати матеріал.	
65-74 D	Задовільно	Оцінюється завдання, що містить відповіді в яких виявляється середній рівень володіння теоретичними знаннями, розуміння навчального матеріалу, а також практичних вмінь. Здобувач освіти в цілому оволодів суттю питань з даної теми, намагається аналізувати факти та події, робити певні конкретні висновки, недостатньо проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, виявляє недостатній рівень поінформованості у практичному застосуванні.	Середній рівень
60-64 E	Достатньо	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюються мінімальні знання і розуміння навчального матеріалу, проте недостатньо вони глибокі та осмислені. Здобувач освіти на заняттях поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання, частково аналізує навчальний матеріал, проте при цьому робить неконкретні та неточні висновки, виявляє низький рівень поінформованості у практичному застосуванні.	
35-5 FX	Незадовільно	Оцінюється завдання, що не виконане або містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти відтворює незначну частину навчального матеріалу, викладає його уривчастими реченнями, безсистемно, відсутні висновки, узагальнення. Під час відповіді здобувач освіти допускає суттєві помилки, які не здатен виправити після коригуючих запитань, рівень володіння теоретичними знаннями і практичним вмінням не задовольняє мінімальні критерії. Обов'язкове складання повторного екзамену, заліку.	Низький рівень
1-34 F	Незадовільно	Оцінюється завдання, що не виконане, у здобувача освіти відсутні елементарні як теоретичні знання, так і практичні вміння. Обов'язкове повторне вивчення навчальної дисципліни.	Незадовільний рівень

10. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	Рівень компетентності
	Екзамен	Залік		
90-100	5 (відмінно)	Зараховано	A	Високий (творчий) рівень
85-89	4 (дуже добре)		B	Достатній рівень
75-84	4 (добре)		C	
65-74	3(задовільно)		D	Середній рівень
60-64	3 (достатньо)		E	
35-59 (незадовільний рівень)	2 (незадовільно з можливістю повторного складання екзамену)	Незараховано (з можливістю повторного складання заліку)	FX	Низький рівень
1-34	2 (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	Незараховано (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	X	Незадовільний рівень

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Теорія держави і права» охоплює: тексти лекцій (паперовий та електронний варіант), плани проведення практичних занять (паперовий та електронний варіант), завдання для практичних занять, завдання для самостійної роботи та методичні вказівки до їх виконання, завдання для проведення контрольних робіт, тести для перевірки знань здобувачів, критерії оцінювання знань здобувачів, презентаційні матеріали, електронні посібники, Теорія держави і права: опорний конспект. Навчально-методичний посібник для студентів фахової передвищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» ВСП «ФКЕШТ ЗУНУ». (укладач Ментух Н.Ф.). Тернопіль: 2021. 98 с.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с.
2. Скаун О. Ф. Теорія права і держави. 4-ге видання, стереотипне. Підручник. Київ : Алерта, 2021. 528 с.
3. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Юрінком Інтер. 2019. 584 с.
4. Загальна теорія права : підручник [О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С.І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.] ; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2020. 568 с.

5. Теорія держави і права : підручник [О.М. Бандурка, О. М. Головка, О.С. Передерій та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О.М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с.
6. Теорія держави і права : підручник. В. М. Марчук, Л.В. Ніколаєва, Т.О. Гуржій та ін. ; за заг. ред. Л. В. Ніколаєвої, Т. О. Гуржія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2019. 424 с.
7. Тицька Я. О. Теорія держави і права : навчальний посібник. Я.О. Тицька, Н.М. Крестовська, Л.Г. Матвеева, Н.В. Атаманова, Н.Б. Арабаджи. Міжнародний гуманітарний ун-т. Одеса. 2021. 193 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.24041>
8. Теорія держави та права [Текст] : навч. посіб. / Л. М. Ніколенко, Н. В. Іванюта, А. І. Батечко ; МВС України, Донец. юрид. ін-т. - Київ : Дакор, 2021. - 215 с.
9. Кельман М. С., Стратонов В. М. Загальна теорія права : підручник / М.С. Кельман, В. М. Стратонов. - Вид. 6-те, доп. - Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. – 742 с.
10. Фатхутдінова О. В, Куненко І. С., Л.О. Максимова Л. О., Хлабистова К.В. Теорія держави та права: навч. посіб. - К.: Кит, 2021. 454 с.
11. Тетарчук І., Дяків Т. Теорія держави і права. К. : Центр навчальної літератури. 2020. 184 с.
12. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти): Навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. Вид.3-є, переробл. й доповн. Тернопіль: ЗУНУ 2020. 524 с.
13. Теорія держави і права в схемах та таблицях: навчальний посібник / Кол. авт.; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. — К.: «Хай-Тек Прес», 2020. — 296 с.
14. Каткова Т. Г. К29 Теорія держави і права : навч. посіб. у визначеннях і таблицях / Т.Г. Каткова. – 2-ге вид., допов. – Харків : Право, 2020. – 96 с.
15. Загальна теорія права та держави : навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти Національного університету «Одеська юридична академія», факультетів: ФПС, СПФ, ФМПВ [Електронне видання] А. Ф. Крижановський, Н.М. Крестовська, Л. Г. Матвеева, С. М. Скуріхін, В. Є. Іванчук. Одеса : Фенікс, 2022. 258 с.
16. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права: Підручник. Практикум. Тести. К.: Юрінком Інтер, 2021. 584 с.
17. Загальна теорія права і держави: навчально-методичний комплекс. / Укладачі: Бариська Я.О., Погорелова З.О., Попович Т.П. ДВНЗ «УжНУ», 2021. 48 с.
18. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
19. Теорія держави і права [Текст] : практикум для студентів ден. форми навчання першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 081 "Право" / [Л. В. Ярмол, М. С. Кельман]. Львів : Галицька видав. спілка, 2022. 115 с.
20. Теорія держави і права [Текст] : навч. посіб. / О. Б. Северінова ; МВС України, Донец. юрид. ін-т. - Київ : Дакор. 2021. 103 с.
21. Загальна теорія права і держави [Текст] : навч. посіб. / Яна Бариська, Зоя Погорелова, Терезія Попович ; ДВНЗ "Ужгород. нац. ун-т", Юрид. ф-т. - Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші. 2021. 550 с.
22. Теорія права [Текст] : навч.-метод. посіб. / Любов Заморська, Світлана Карвацька ; Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : ЧНУ ім. Юрія Федьковича : Рута, 2021. - 631 с.
23. Загальна теорія права [Текст] : [навч.-метод. посіб.] [О.О. Орлова, А.М. Кучук, О. В. Мінченко] ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С.Макаренка, Нац. акад. внутр. справ України. Суми : Цьома С. П., 2020. - 236 с.
24. Теорія держави і права в тестових завданнях [Текст] : навч. посіб. / [уклад. Л.Р. Наливайко та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук., проф. Наливайко Л. Р. ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 759 с.
25. Загальна теорія права [Текст] : підручник / [О. В. Петришин та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., дійсного чл. (акад.) НАПрН О. В. Петришина ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2020. - 564 с.

26. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести [Текст] : [підруч. для юрид. ВНЗ] / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвеева ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.", Одес. держ. ун-т внутр. справ. - 2-ге вид., випр. і допов. - Київ : Юрінком Інтер, 2019. - 581 с.
27. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2022.
28. Бобровник С. Загальна теорія права. Нормативний курс. К.: Юрінком Інтер. 2020. 596 с.
29. Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України. Випуск 34 34. Київ, 2023. 892 с.
30. Правотворення і правотворчість в умовах воєнного стану та миробудівництва: монографія. До 75-річчя Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України / Н.М. Пархоменко, О.В. Скрипнюк, Н.М. Оніщенко та ін.: кер. авт. кол. та за ред. Н.М. Пархоменко. Київ: Парламентське видавництво. 312 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

- <http://www.rada.gov.ua>. – Офіційний сайт Верховної Ради України
- <https://www.president.gov.ua> - Офіційний сайт Президента України
- <https://www.kmu.gov.ua> – Офіційний сайт Кабінету Міністрів України